
**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять та організації самостійної роботи
з дисципліни
«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»
для студентів
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 025 Музичне мистецтво

**Чернігів
2024**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та організації самостійної роботи

з дисципліни

«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

для студентів

другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 025 Музичне мистецтво

**Чернігів
2024**

УДК 378. 147. 091. 33 – 027. 22 : 78(072)

М 54

Укладач: *Дорошенко Тетяна Володимирівна*,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету «Чернігівський
колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Рецензенти:

Гуральник Наталія Павлівна, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри фортепіанного виконавства
та педагогіки мистецтва факультету мистецтв
імені Анатолія Авдієвського Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова;

Кондратенко Ірина Анатоліївна, кандидат
мистецтвознавства, доцент кафедри мистецьких
дисциплін Національного університету «Чернігівський
колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

М 54 Методичні рекомендації до практичних занять та
організації самостійної роботи з дисципліни
«**Методологія наукових досліджень**» для студентів
другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
025 Музичне мистецтво / Укл.: Дорошенко Т. В. Чернігів :
НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2024. 76 с.

УДК 378. 147. 091. 33 – 027. 22 : 78(072)

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Протокол № 2 від 01.10.2024 р.)*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Розділ 1.	
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»	8
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»	12
МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	13
Розділ 2.	
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	18
Змістовий модуль 1.	
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	18
Тема 1: НАУКА І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	18
Тема 2: НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ПРОЦЕС І РЕЗУЛЬТАТ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	21
Тема 3: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	24
Тема 4: СИСТЕМА МЕТОДІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	29
Тема 5: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	32
Змістовий модуль 2.	
ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	38
Тема 6: НАУКОВА ІНФОРМАЦІЯ: СПОСОБИ ПОШУКУ, ОБРОБКИ, АНАЛІЗУ ТА ЗБЕРІГАННЯ. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	38

Тема 7:	ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	41
Тема 8:	ПРОЦЕДУРА ВИКОНАННЯ ТА ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ/ АНОТАЦІЇ ДО ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ	44
Тема 9:	МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ДОСЛІДНИКА	46
Тема 10:	АПРОБАЦІЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	48
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ		51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		52
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ		55
ДОДАТКИ		59

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Методологія наукових досліджень» відноситься до ОК циклу загальної підготовки магістрів. Вивчення дисципліни спрямоване на збагачення наукового потенціалу здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 025 Музичне мистецтво, що передбачає володіння методологією наукового дослідження, уміннями вести пошук, відбирати, аналізувати та обробляти наукову інформацію, планувати, організовувати наукові дослідження, знаходити ефективні, раціональні технологічні та організаційні рішення наукових проблем.

Метою викладання ОК «Методологія наукових досліджень» є формування в магістрантів уявлень про теоретико-методологічні засади науково-дослідної діяльності, загальну методологію наукової творчості; поглиблення знань з методології, методики організації і проведення наукових досліджень у сфері музичного мистецтва та мистецької педагогіки; вдосконалення вмінь у пошуку, доборі й опрацюванні наукової інформації, у точному формулюванні мети, завдань і висновків дослідження, в оформленні та представленні результатів різних видів наукових робіт.

Основними завданнями вивчення ОК «Методологія науково-педагогічних досліджень» є:

- вивчення теорії та методологічних засад наукових досліджень;
- формування у студентів практичних навичок і вмінь щодо науково-дослідної роботи;
- надання студентам ґрунтовних знань з питань сутності науки і наукової діяльності, методологічних основ та структурних елементів наукового дослідження, процедури виконання та захисту магістерської роботи / анотації до творчого проєкту;
- формування професійних здібностей, спрямованих на вирішення наукових проблем.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення освітнього компонента студент оволодіває такими компетентностями:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій в теорії, історії музики, у педагогіці, виконавстві та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності

- ЗК 2.** Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3.** Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 6.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності

- ФК 1.** Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
- ФК 2.** Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- ФК 4.** Здатність інтерпретувати художні образи у музикознавчій / виконавській / диригентській / композиторській / педагогічній діяльності.
- ФК 5.** Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
- ФК 10.** Здатність до проведення наукових досліджень, їх аналізу, критичного оцінювання результатів, порівняння фактів, явищ, набуття досвіду удосконалення теорії і практики у сфері музичної педагогіки та виконавства.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких *програмних результатів навчання*:

ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.

ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом (в тому числі іноземною мовою).

ПРН 13. Усвідомлювати транскультурний зміст мистецтва, застосовувати найбільш ефективні практики в творчій та педагогічній діяльності; впроваджувати інноваційні технології в музичній освіті та виконавстві.

ПРН 14. Знати особливості методології, методів і технологій наукової діяльності; здійснювати музично-педагогічні та музикознавчі дослідження; дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Розділ 1.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Наука і наукова діяльність.

Наука як система знань. Значення, завдання і зміст науки. Основні поняття науки. Види і функції науки. Взаємозв'язок науки і мистецтва. Актуальні проблеми сучасного музикознавства та музичної педагогіки.

Наукова діяльність: суть і мета. Форми розвитку наукової діяльності. Види наукової діяльності та їх характеристика. Організація науково-дослідної діяльності в Україні.

Тема 2. Наукове дослідження як процес і результат наукової діяльності

Поняття наукового дослідження. Основні ознаки та характеристики наукового дослідження. Мета та завдання наукового дослідження. Основні види наукових досліджень, їх ознаки та критерії оцінювання. Особливості наукових досліджень в галузі музикознавства та музичної педагогіки.

Тема 3. Методологічні засади наукових досліджень

Сутність поняття «методологія». Методологія як фундаментальна основа наукового дослідження. Функції і значення методології у розвитку сучасної науки. Фундаментальна або філософська методологія. Загальнонаукова методологія. Загальнонаукові методологічні принципи дослідження. Принципи методологічного аналізу музично-педагогічних проблем. Методологічні підходи у наукових дослідженнях.

Тема 4. Система методів наукового дослідження

Основні методи наукових досліджень. Теоретичні методи наукового дослідження. Емпіричні методи наукового дослідження. Загальнологічні методи дослідження. Соціологічні методи наукового дослідження. Методи математичної обробки результатів дослідження.

Тема 5. Категоріальний апарат наукового дослідження

Актуальність теми дослідження. Мета, завдання наукового дослідження. Об'єкт, предмет дослідження. Методи дослідження. Наукова новизна. Теоретичне і практичне значення наукового дослідження. Взаємозв'язок та взаємозалежність понять категоріального апарату наукового дослідження.

Змістовий модуль 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 6. Наукова інформація: способи пошуку, обробки, аналізу та зберігання. Правила оформлення наукових джерел

Інформаційна база наукового дослідження. Способи пошуку, обробки, аналізу та зберігання наукової інформації. Правила оформлення наукових джерел.

Тема 7. Підготовчий етап наукового дослідження

Вибір теми роботи (актуальність; новизна і перспективність; наявність теоретичної бази; відповідність між складністю теми та особистими можливостями дослідника; зв'язок теми з конкретними планами і програмами). Визначення мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження. Складання плану наукової роботи.

Тема 8. Процедура виконання та захисту магістерської роботи/анотації до творчого проєкту

Мета магістерської роботи/анотації до творчого проєкту. Алгоритм написання магістерської роботи/анотації до творчого проєкту (підготовчий, дослідний та завершальний етапи). Оформлення результатів магістерської роботи/анотації до творчого проєкту. Процедура захисту магістерської роботи/анотації до творчого проєкту.

Тема 9. Морально-етичний кодекс дослідника

Сутність поняття «академічна доброчесність науковця». Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Порушення академічної доброчесності та відповідальність за його вчинення. Плагіат та його форми. Виявлення плагіату та відповідальність науковця.

Тема 10. Апробація та впровадження результатів дослідження.

Форми узагальнення результатів наукового дослідження. Способи апробації результатів дослідження. Доповідь як форма презентації наукових результатів. Письмові форми презентації наукових результатів. Технологія написання тез, наукової статті. Впровадження результатів дослідження.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Методологія науково-педагогічних досліджень												
Змістовий модуль 1. Методологічні основи та категоріальний апарат наукових досліджень												
Тема 1. Наука та наукова діяльність	9	2	2			5	12	1	1			10
Тема 2. Наукове дослідження як процес і результат наукової діяльності	9	2	2			5	12	1	1			10
Тема 3. Методологічні засади наукових досліджень	14	2	2			10	12	1	1			10
Тема 4. Система методів наукового дослідження	14	2	2			10	12	1	1			10
Тема 5. Категоріальний апарат наукового дослідження	14	2	2			10	14	2	2			10
Разом за змістовим модулем 1	60	10	10			40	62	6	6			50
Змістовий модуль 2. Організація, проведення та презентація результатів наукового дослідження												
Тема 6. Наукова інформація: способи пошуку, обробки, аналізу та зберігання. Правила оформлення наукових джерел	9	2	2			5	12	1	1			10
Тема 7. Підготовчий етап наукового дослідження	9	2	2			5	14	1	1			12
Тема 8. Процедура виконання та захисту магістерської роботи/анотації до творчого проєкту	14	2	2			10	11	1				10
Тема 9. Морально-етичний кодекс дослідника	14	2	2			10	12	1	1			10
Тема 10. Апробація та впровадження результатів дослідження.	14	2	2			10	11		1			10
Разом за змістовим модулем 2	60	10	10			40	60	4	4			52
Усього годин	120	20	20			80	120	8	10			102

МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Посилення вимог суспільства до випускників закладів вищої освіти пояснюється тим, що фахівці вже з перших днів роботи мають результативно, творчо вирішувати професійні завдання, демонструвати уміння до самоосвітньої діяльності, готовності до опанування інноваційними технологіями.

Забезпечити якість освіти неможливо без системи об'єктивного і належного оцінювання результатів професійної підготовки фахівців.

Оцінювання визначають як процес встановлення рівня навчальних досягнень студента в оволодінні змістом навчальної дисципліни відповідно до вимог чинних освітньо-професійних програм чи освітніх стандартів. Основними компонентами оцінювання є встановлення фактичного рівня знань, порівняння виявлених знань з еталонними та оформлення за допомогою балів результатів навчання студентів.

Форми та методи контролю навчальних досягнень з дисципліни «Методологія наукових досліджень»

Поточний контроль: опитування на лекціях, перевірка виконання завдань практичних занять, перевірка виконання завдань самостійної роботи, тестування, письмова контрольна робота, оцінювання участі у наукових конференціях.

Підсумковий контроль: семестровий екзамен в усній формі.

**Розподіл балів за видами робіт у процесі вивчення
дисципліни
«Методологія наукових досліджень»**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Оцінка	Опитування на лекціях	Виконання завдань практичних занять	Виконання завдань самостійної роботи	Тестування	Письмова контрольна робота	Участь у наукових конференціях	Сума балів
5	5	7	8	7	6	4	37
4	4	6	6	5	4	3	28
3	3	5	4	4	2	2	20
2	2	4	2	2	1	1	12

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Оцінка	Опитування на лекціях	Виконання завдань практичних занять	Виконання завдань самостійної роботи	Тестування	Письмова контрольна робота	Участь у наукових конференціях	Сума балів
5	5	7	8	7	6	5	38
4	4	6	6	5	4	3	28
3	3	5	4	4	2	2	20
2	2	4	2	2	1	1	12

Семестровий контроль з дисципліни «Методологія наукових досліджень» проводиться у вигляді семестрового екзамену в усній формі згідно графіка освітнього процесу. Питання екзамену забезпечують розкриття навчального матеріалу, що визначений робочою навчальною програмою дисципліни. Впродовж семестру магістранти мають можливість набрати від 0 до 75 балів, але для того, щоб студент отримав допуск до підсумкового контролю, він має набрати упродовж семестру не менше, ніж 35 балів із 75 можливих. Підсумкова оцінка з дисципліни визначається викладачем на основі набраних балів за видами робіт протягом семестру та оцінювання відповідей на питання екзаменаційних білетів з урахуванням балів, отриманих за відповіді на додаткові питання.

При оцінці А «відмінно» (90-100 балів):

Магістрант демонструє глибокі знання про: сутність і класифікацію типів наукових досліджень, специфічні риси наукового дослідження у галузі музикознавства та музичної педагогіки, основи методології, методи і наукові поняття науково-педагогічного дослідження, технологію проведення наукового дослідження, закономірності і тенденції дослідження розвитку сучасної освіти; обґрунтовує значення науково-педагогічного дослідження в професійній діяльності викладача закладів перед вищої та вищої освіти, має чітке уявлення про сучасні концептуальні підходи до науково-педагогічних досліджень; виявляє: сформовану дослідницьку компетентність, розвинене самостійне науково-творче мислення, професійний педагогічний світогляд.

При оцінці В «добре» (83-89 балів):

Магістрант демонструє достатні знання про: сутність і класифікацію типів наукових досліджень, специфічні риси наукового дослідження у галузі музикознавства та музичної педагогіки, основи методології, методи і наукові поняття дослідження, технологію проведення наукового дослідження, закономірності і тенденції дослідження розвитку сучасної освіти; розуміє значення науково-педагогічного дослідження в професійній діяльності викладача закладів передвищої та вищої освіти, але не завжди обґрунтовує свої позиції, має достатнє уявлення про сучасні концептуальні підходи до науково-педагогічних досліджень; виявляє: сформовану дослідницьку компетентність, розвинене науково-творче мислення, професійний педагогічний світогляд.

При оцінці С «добре» (75-82 бали):

Магістрант демонструє достатні знання про: сутність і класифікацію типів наукових досліджень, специфічні риси наукового дослідження у галузі музикознавства та музичної педагогіки, основи методології, методи і наукові поняття дослідження, технологію проведення наукового дослідження,

закономірності і тенденції дослідження розвитку сучасної освіти, проте припускається деяких помилок; розуміє значення науково-педагогічного дослідження в професійній діяльності викладача закладів передивщої та вищої освіти, але не завжди обґрунтовує свої позиції, має не зовсім повні уявлення про сучасні концептуальні підходи до науково-педагогічних досліджень; виявляє: достатньо сформовану дослідницьку компетентність, розвинене науково-творче мислення, професійний педагогічний світогляд.

При оцінці D «задовільно» (68-74 бали):

Магістрант демонструє поверхові знання про: сутність і класифікацію типів наукових досліджень, специфічні риси наукового дослідження у галузі музикознавства та музичної педагогіки, основи методології, методи і наукові поняття дослідження, технологію проведення наукового дослідження, закономірності і тенденції дослідження розвитку сучасної освіти та припускається деяких помилок; розуміє значення науково-педагогічного дослідження в професійній діяльності викладача закладів перед вищої та вищої освіти, але недостатньо обґрунтовує свої позиції, має поверхові уявлення про сучасні концептуальні підходи до науково-педагогічних досліджень; виявляє: недостатньо сформовану дослідницьку компетентність та недостатньо розвинене науково-творче мислення, професійний педагогічний світогляд.

При оцінці E «задовільно» (60-67 балів):

Магістрант демонструє поверхові й недостатні знання про: сутність і класифікацію типів наукових досліджень, специфічні риси наукового дослідження у галузі музикознавства та музичної педагогіки, основи методології, методи і наукові поняття дослідження, технологію проведення наукового дослідження, закономірності і тенденції дослідження розвитку сучасної освіти та припускається суттєвих помилок; недостатньо розуміє значення науково-педагогічного дослідження в професійній діяльності викладача закладів перед вищої та

вищої освіти, та не може самостійно обґрунтувати свої позиції, практично немає уявлення про сучасні концептуальні підходи до науково-педагогічних досліджень; виявляє: недостатньо сформовану дослідницьку компетентність та недостатньо розвинене науково-творче мислення, професійний педагогічний світогляд.

При оцінці FX «незадовільно» (35-59 балів):

Магістрант демонструє недостатній низький рівень знань про: сутність і класифікацію типів наукових досліджень, специфічні риси наукового дослідження у галузі музикознавства та музичної педагогіки, основи методології, методи і наукові поняття дослідження, технологію проведення наукового дослідження, закономірності і тенденції дослідження розвитку сучасної освіти та припускається суттєвих помилок; не розуміє значення науково-педагогічного дослідження в професійній діяльності викладача закладів перед вищої та вищої освіти та не може самостійно обґрунтувати свої позиції, відсутнє уявлення про сучасні концептуальні підходи до науково-педагогічних досліджень; виявляє: несформовану дослідницьку компетентність та нерозвинене науково-творче мислення, професійний педагогічний світогляд.

Розділ 2.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1: НАУКА І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Питання для обговорення

1. Наука як система знань. Значення, завдання і зміст науки.
2. Основні поняття науки. Види і функції науки.
3. Взаємозв'язок науки і мистецтва. Актуальні проблеми сучасного музикознавства та музичної педагогіки.
4. Наукова діяльність: суть і мета. Форми розвитку наукової діяльності. Види наукової діяльності та їх характеристика.
5. Організація науково-дослідної діяльності в Україні.

Питання для дискусії

1. Назвіть та обґрунтуйте критерії науковості.
2. Чим наука відрізняється від релігії, мистецтва, ідеології?
3. Які проблеми сучасного музикознавства та музичної педагогіки, на вашу думку, потребують першочергового вирішення і чому?

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте уривок та розкрийте суть класифікації наук, яку пропонує Іван Франко (Див. Додаток А).
2. Прочитайте уривок та поясніть як Томас Кун характеризує науку (Див. Додаток А).
3. Розкрийте функції науки: (евристична, пізнавальна, пояснювальна, інструментальна, технологічна, культурологічна, світоглядна, критична, експертно-оцінна, управлінська, комерційна, виховна, соціальна, практична.)
4. Підготуйте презентацію на тему: «10 визначних учених України».

Рекомендована література

- основна [5; 9; 11; 12; 15; 17; 19]
- додаткова [6; 8]

Методичні рекомендації до теми

Існують різні визначення терміну «наука».

Наука – це сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення.

Поняття «наука» включає в себе як діяльність, спрямовану на здобуття нового знання, так і результат цієї діяльності – суму здобутих наукових знань, що є основою наукового розуміння світу. Науку ще розуміють як одну з форм людської свідомості. Термін «наука» застосовується для назви окремих галузей наукового знання [15].

Наука – це історично витворена форма людської діяльності, яка спрямована на пізнання та перетворення об'єктивної дійсності; наука – це таке духовне виробництво, яке має своїм результатом цілеспрямовано відібрані та систематизовані факти, логічно вивірені гіпотези, узагальнюючі теорії, закони та методи дослідження [12, с. 9-10].

Наука – це сфера дослідницької діяльності, що спрямована на виробництво нових знань про природу, суспільство і процеси мислення. Вона містить у собі всі умови та

моменти цього виробництва, а саме: вчених, наукові установи, експериментальне і лабораторне устаткування, методи науково-дослідної роботи, поняття і категоріальний апарат, систему наукової інформації, а також усю суму знань, які виступають результатами наукового пізнання [12, с. 13].

Пізнанням вважають процес руху людської думки від незнання до знання, в основі якого лежить відбиття і відтворення у свідомості людини об'єктивної дійсності [15].

Основні завдання науки:

- збір і узагальнення фактів (констатація);
- пояснення зовнішніх взаємозв'язків явищ (інтерпретація);
- пояснення суті фізичних явищ, їх внутрішніх взаємозв'язків і протиріч (побудови моделей);
- прогнозування процесів і явищ;
- встановлення можливих форм і напрямів практичного використання отриманих знань [12, с. 10].

Основні ознаки науки:

- наявність наукових ідей, теорій, концепцій, фактів, законів, закономірностей, принципів, гіпотез, основних понять);
- наявність наукової проблеми, об'єкта і предмета дослідження;
- практична значущість знань щодо процесу, який вивчається [15].

Об'єктом науки є природа і форми руху матерії, людське суспільство в його розвитку, людина та її діяльність.

Суб'єктами науки є люди, що мають певну кількість знань і готові до наукової діяльності [12, с. 10].

Основні поняття науки (Див. Додаток Б).

Взаємозв'язок науки і мистецтва (Див. Додаток В).

Тема 2: НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ПРОЦЕС І РЕЗУЛЬТАТ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання для обговорення

1. Поняття наукового дослідження. Основні ознаки та характеристики наукового дослідження.
2. Мета та завдання наукового дослідження.
3. Основні види наукових досліджень, їх ознаки та критерії оцінювання.
4. Особливості наукових досліджень в галузі музикознавства та музичної педагогіки.

Питання для дискусії

1. Чому, на вашу думку, критерій вірогідності важливо враховувати при оцінюванні всіх видів дослідження?
2. У чому, на вашу думку, відмінності між індивідуальною та колективною науковою діяльністю?
3. Прокоментуйте думку вченого Г. Суворова про те, що мистецтво сприяє розвитку і посиленню математичних здібностей, підвищує їх кількісний та якісний рівень.
4. Чим оцінюються результати наукових досліджень?

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте презентацію на тему: «Педагогічне дослідження, його сутність та основні завдання».
2. Підготуйте реферат на тему: «Особливості наукових досліджень у галузі музикознавства».
3. Підготуйте реферат на тему: «Особливості наукових досліджень у галузі музичної педагогіки».

Рекомендована література

- основна [1; 7; 8; 10]
- додаткова [1; 4; 8]

Методичні рекомендації до теми

Наукове дослідження – це відтворення якого-небудь явища, спостереження за ним або його ретельний розгляд з метою отримання нових знань про закономірності розвитку цього явища та способи впливу на нього чи його впливу на оточуюче середовище, форма існування й розвитку науки [8, с. 20].

Наукове дослідження також розглядають як спеціально організований науковий процес пізнання досліджуваного процесу чи явища. Наукове дослідження виконує пояснювальну та прогностичну функції та завжди передбачає отримання нових знань.

Ознаки наукового дослідження:

- творчий характер – здобуття нових знань, установлення нових фактів;
- самостійність – прагнення запропонувати власне розв'язання поставлених завдань;
- наступність знань – послідовність зв'язку із попередніми дослідженнями у даній галузі, передбачення перспектив наступних досліджень;
- новизна та унікальність – обов'язкові елементи новизни різного ступеня: від узагальнення й конкретизації вже відомого до принципово оригінальних підходів, технологій;
- зв'язок з іншими науками – розгалуження наукових галузей, утворення на їх перетині нових;
- органічний зв'язок теорії і практики – як найсуттєвіша умова вірогідності науково-педагогічного дослідження [7, с. 12].

Мета наукового дослідження – всебічне та достовірне вивчення об'єкта, процесу або явища, їх структури, зв'язків та співвідношення на основі наукових принципів і методів пізнання, а також отримання і впровадження корисних для діяльності людини результатів, впровадження їх у практику [1, с. 10].

Завдання дослідження – це певні напрями вирішення дослідження, які дозволяють досягти поставленої мети.

Наукові дослідження поділяються на: ***фундаментальні, прикладні й практичні.***

Фундаментальні дослідження передбачають наукову теоретичну та (або) експериментальну діяльність, що спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку й взаємозв'язку природи, людини, суспільства [7, с. 13]. Ознаками фундаментальних досліджень є актуальність, концептуальність, історизм, новизна, наукова достовірність результатів. Основний критерій якості фундаментального дослідження - теоретичне значення здобутих результатів.

Прикладні дослідження мають вужчу проблематику, ніж фундаментальні, не передбачають вияв закономірностей, наближені до актуальних питань практики. Характерними ознаками прикладних досліджень є актуальність, обґрунтованість, новизна, практична цінність.

Практичні дослідження ґрунтуються на результатах фундаментальних та прикладних і мають своїм завданням довести результати цих досліджень до практики. До практичних досліджень належить створення програм, підручників, методичних рекомендацій для вчителів, дидактичних матеріалів тощо. Характерними ознаками практичних досліджень є актуальність, обґрунтованість, доступність для практичної реалізації. Критерій новизни в практичних дослідженнях не є обов'язковим.

Особливості наукових досліджень в галузі музикознавства та музичної педагогіки (Див. Додаток Г)

Тема 3: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання для обговорення

1. Сутність поняття «методологія». Методологія як фундаментальна основа наукового дослідження.
2. Функції і значення методології у розвитку сучасної науки.
3. Фундаментальна або філософська методологія.
4. Загальнонаукова методологія.
5. Загальнонаукові методологічні принципи дослідження. Принципи методологічного аналізу музично-педагогічних проблем
6. Методологічні підходи у наукових дослідженнях.

Питання для дискусії

1. На вашу думку, чому сьогодні вимагається перехід від особистісно орієнтованого до особистісно розвивального навчання?
2. Чому, на вашу думку, нині зростає роль методології у гуманітарному дослідженні?
3. У чому полягає відмінність між науковим музично-педагогічним дослідженням та дослідженням у галузі музикознавства?

Завдання для самостійної роботи

1. Обравши тему магістерської роботи, визначте принципи, на які будете спиратися у процесі дослідження.
2. Визначте методологічні підходи, що допоможуть розкрити теоретичні основи досліджуваної вами проблеми.
3. Підготуйте презентацію на тему «Методологічні підходи в наукових дослідженнях у галузі музичної педагогіки».

Рекомендована література

- основна [2; 4; 10; 18]
- додаткова [2; 3; 6; 7]

Методичні рекомендації до теми

Методологію розглядають як вчення про науковий метод пізнання або як систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження [2, с. 7].

Термін «методологія» грецького походження і означає «вчення про метод».

Методологія визначає послідовність руху дослідника у процесі розв'язання наукової проблеми.

В залежності від різних рівнів абстракції та підходів, які включає методологія наукового дослідження розрізняють такі види:

1. **Фундаментальна (філософська) методологія:** вивчає: природу знання, питання про те, як ми можемо досягати знань та як вони обґрунтовуються (епостемологія); природу реальності, основи існування та взаємозв'язки всього, що існує (метафізика).

2. **Загальнонаукова методологія** вивчає: правила виводу та аргументації, необхідні для правильного мислення та висловлювання (логіка); загальні принципи та методи наукового пізнання, такі як формулювання гіпотез, збір та аналіз даних, висновки (методологія наукового дослідження).

3. **Конкретно-наукова методологія:** кожна наука має свою власну методологію, яка включає специфічні методи та процедури дослідження, властиві саме цій науці (методологія конкретних наук, наприклад, методологія фізики, біології, психології) [2, с. 8,9].

Основні функції методології:

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища ;
- визначає основний шлях, на якому досягається конкретна науково-дослідна мета;
- забезпечує всебічне одержання інформації про процес чи явище, що досліджуються.

- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і є логіко-аналітичним інструментом наукового пізнання [2, с.8].

Філософська (фундаментальна) методологія є вищим рівнем методології науки, що визначає загальну стратегію принципів пізнання особливостей явищ, процесів, сфер діяльності.

Розвиток методології – одна зі сторін розвитку пізнання в цілому. Спочатку методологія ґрунтувалася на знаннях, які диктувала геометрія як наука, де містилися нормативні вказівки для вивчення реального світу. Потім методологія виступала як комплекс правил для вивчення всесвіту і перейшла у сферу філософії.

Платон і Аристотель розглядали методологію як логічну універсальну систему, засіб істинного пізнання [18].

Зразком пізнання були принципи механіки, розроблені Г. Галілеєм і Ф. Декартом. Емпіризм протягом багатьох століть виступав вихідною позицією при розгляді всіх проблем.

Новий поштовх розвиткові методології дали ідеалісти І. Кант і Г. Гегель, які спробували розглянути закономірності в самому мисленні: сходження від конкретного до абстрактного, суперечності розвитку буття і мислення та ін.

Усі досягнення минулого були опрацьовані у вигляді *діалектичного методу пізнання* реальної дійсності, в основу якого було покладено зв'язок теорії і практики, принципи пізнання реального світу, детермінованості явищ, взаємодії зовнішнього і внутрішнього, об'єктивного і суб'єктивного.

Діалектична логіка пізнання стала універсальним інструментом для всіх наук, при вивченні будь-яких проблем пізнання і практики [18].

Фундаментальні принципи:

- принципи діалектики, що відбивають взаємозумовлений і суперечливий розвиток явищ дійсності,
- детермінізму – об'єктивної причинної зумовленості явищ,
- ізоморфізму – відношень об'єктів, що відбивають тотожність їх побудови та ін. [2, с.9].

Загальнонаукова методологія використовується в усіх або в переважній більшості наук, оскільки будь-яке наукове відкриття має не лише предметний, але й методологічний зміст, спричиняє критичний перегляд прийнятого досі понятійного апарату, чинників, передумов і підходів до інтерпретації матеріалу, що вивчається [2, с. 9].

Загальнонаукові методологічні принципи:

- історичний
- термінологічний
- структурно-функціональний
- системно-діяльнісний
- когнітивний (пізнавальний)
- аксіологічний (ціннісний)
- моделювання та ін. [2, с.9].

До загальнонаукової методології слід віднести *системний підхід*, застосування якого потребує кожний об'єкт наукового дослідження. Сутність його полягає у комплексному дослідженні великих і складних об'єктів (систем), дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх частин. [2, с. 9-10].

Конкретно-наукова методологія - це сукупність ідей або специфічних методів певної науки, які є базою для розв'язання конкретної дослідницької проблеми; це наукові концепції, на які спирається даний дослідник. Рівень конкретно-наукової методології потребує звернення до загальновизнаних концепцій провідних учених у певній галузі науки, а також тих дослідників, досягнення яких є загальновизнаними [4].

Методологічні принципи організації і проведення наукового дослідження – посилання на джерело [10, с. 45-50].

Принципи методологічного аналізу музично-педагогічних проблем (Див. Додаток Д).

Методологічний підхід – це вихідний принцип, вихідна позиція дослідника, що визначає загальну мету й стратегію відповідної діяльності, сукупність ідей, принципів, що становлять основу стратегії, а також способів, прийомів, процедур, які забезпечують реалізацію стратегії в практичній діяльності.

Широкого застосування у наукових дослідженнях, присвячених проблемам музикознавства та музичної педагогіки, набули такі методологічні підходи: особистісний, діяльнісний, системний, герменевтичний, аксіологічний, синергетичний, компетентнісний, культурологічний, інтегративний та інші.

Тема 4: СИСТЕМА МЕТОДІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання для обговорення

1. Основні методи наукових досліджень.
2. Теоретичні методи наукового дослідження.
3. Емпіричні методи наукового дослідження.
4. Загальнологічні методи дослідження.
5. Соціологічні методи наукового дослідження.
6. Методи математичної обробки результатів дослідження.

Питання для дискусії

1. Яка функція методів аналізу й синтезу на емпіричному рівні та теоретичному рівні дослідження?
2. Поміркуйте, до якого типу методів за способом організації дослідження відноситься гіпотеза? Обґрунтуйте свою відповідь.
3. Поміркуйте, у чому різниця між такими теоретичними методами наукових досліджень, як ідеалізація, абстрагування та моделювання?

Завдання для самостійної роботи

1. Сформулюйте гіпотезу, яка стане важливою для пояснення процесу чи явища, і яку будете перевіряти у власному науковому дослідженні.
2. Визначте і презентуйте теоретичні методи наукового дослідження, які плануєте використати у власному дослідженні?
3. Визначте і презентуйте емпіричні методи наукового дослідження, які плануєте використати у дослідженні?
4. На прикладі магістерської роботи студентів попередніх років навчання обґрунтуйте вибір автором теоретичних та емпіричних методів дослідження для досягнення мети.

Рекомендована література

- основна [8; 10; 12; 16]
- додаткова [6; 7; 8]

Методичні рекомендації до теми

Метод дослідження – це систематизований комплекс прийомів, процедур, форм організації роботи, які застосовує дослідник для досягнення мети і вирішення завдань дослідження.

Основна функція методу – внутрішня організація й регулювання процесу пізнання, теоретичного або практичного перетворення об'єкта [10, с. 104].

Класифікація методів – це розподіл методів дослідження залежно від ступеня спільності й зв'язку з теорією і практикою. Провідними є методи емпіричного й теоретичного дослідження [10, с. 104].

Поділ методів дослідження на емпіричні й теоретичні пов'язаний з дворівневою структурою наукового пізнання: наявністю емпіричного й теоретичного рівнів дослідницької діяльності [12, с. 91].

Емпіричні методи дають можливість безпосереднього пізнання педагогічної реальності, створюють фундамент для подальшої теоретичної розробки проблеми шляхом спостережень, експериментів тощо [10, с. 105].

Теоретичні методи дають змогу уточнити, розширити і систематизувати наукові факти, пояснити і передбачити явища, установити взаємини різних понять, виділити серед них істотні й другорядні тощо. Теоретичні методи пов'язані з абстрагуванням, побудовою, моделей, проникненням у сутність досліджуваного.

Емпіричні методи базуються в основному на відчуттях, сприйняттях та уявленнях, які є формою чуттєвого пізнання, а теоретичні методи – на понятійному відображенні дійсності, формуванні суджень та умовиводів, тобто в дію включається раціональний чинник.

Універсальні (загальнологічні) методи – це методи, що поєднують чуттєві та раціональні форми і, таким чином, використовуються на емпіричному (дослідному) й теоретичному рівнях дослідження [12, с. 97].

Емпіричні методи:

- спостереження
- експеримент
- вимірювання
- порівняння
- опис [12, с. 92-93].

Теоретичні методи:

- абстрагування
- сходження від абстрактного до конкретного
- ідеалізація
- формалізація
- аксіоматичний метод [12, с. 94-97].

Загальнологічні методи дослідження:

- аналіз
- синтез
- узагальнення
- індукція
- дедукція
- аналогія
- моделювання
- системний метод [12, с. 97-98].

Тема 5: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання для обговорення

1. Актуальність теми дослідження. Мета, завдання наукового дослідження.
2. Об'єкт, предмет дослідження.
3. Методи дослідження.
4. Наукова новизна. Теоретичне і практичне значення наукового дослідження.
5. Взаємозв'язок та взаємозалежність понять категоріального апарату наукового дослідження.

Питання для дискусії

1. Визначте за темою, до якої галузі науки належить наукове дослідження (музична педагогіка чи музикознавство?). Обґрунтуйте свою позицію:
 - «Формування стильової культури виконання музичних творів у майбутніх вокалістів»;
 - «Жанрово-стильова динаміка української фортепіанної музики ХІХ – початку ХХ ст. у контексті європейського романтизму»;
 - «Творчість Миколи Мозгового як явище української масової музичної культури»;
 - «Формування художньо-аксіологічної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва в процесі фортепіанного навчання».
2. Визначте та обґрунтуйте критерії наукової новизни дослідження.

Завдання для самостійної роботи

1. Сформулюйте мету і завдання власного наукового дослідження.
2. Визначте об'єкт і предмет власного наукового дослідження.

Рекомендована література

- основна [8; 9; 10; 12]
- додаткова [6; 8]

Методичні рекомендації до теми

Будь-яке наукове дослідження передбачає визначення загальноприйнятих **методологічних параметрів**. До них належать: проблема, тема, об'єкт і предмет дослідження, мета, завдання, гіпотеза, наукова новизна, теоретична і практична значущість наукового дослідження. Якість педагогічного дослідження характеризується такими основними критеріями: актуальність, новизна, теоретична і практична значущість [9, с. 8].

Тема – (від грец. - основна думка) – частина наукової проблеми, яка охоплює певну галузь наукового дослідження.

Основні критерії вибору теми:

- актуальність, новизна і перспективність;
- відповідність профілю наукового колективу і можливість виконання теми в даному навчальному закладі;
- зв'язок її з планами розвитку системи освіти;
- можливість одержання педагогічного ефекту при впровадженні результатів досліджень [9, с. 13-14].

Актуальність проблеми і теми дослідження. Магістерська робота починається з обґрунтування актуальності теми, що визначається тим, наскільки вона важлива на цей час і як результати дослідження будуть сприяти вирішенню конкретних практичних задач і розв'язанню існуючих протиріч. Від того, наскільки вдало вибрано тему, залежить успіх дослідження.

Актуальність теми підтверджується посиланням на нормативні документи, рішення директивних органів тощо.

Обґрунтування актуальності теми дослідження передбачає наступне:

- 1) розкриття сутності проблеми дослідження;
- 2) розкриття соціальної значущості проблеми, окреслення завдань, що стоять перед дослідником і розв'язання яких сприятиме усуненню небажаних чинників;
- 3) вказівка того, що вже зроблене у цьому напрямі в науці, тобто коротко зазначити, які сторони досліджуваної проблеми і ким вже розроблені.

Після цього формулюється **суперечність**, що розуміється як невідповідність між тим, що має бути, і тим, що є насправді.

Актуальні дослідження в галузі мистецької освіти пов'язані з виявленням духовних і моральних корелят у мистецькій освіті, її ціннісно-сміслової домінанти, пошуком різноманітних модусів осягнення музичного мистецтва; розвитком творчо-креативних ресурсів особистості у мистецькому просторі, чуттєво-емоційним самовиявленням і самостворенням, визначенням стратегій розвитку музичної обдарованості вихованців; розвитком інтелектуального, рефлексивно-аналітичного потенціалу в мистецькій діяльності, логіко-ейдетичним осмисленням художнього тексту, визначенням інтерпретаційних схем в умовах виконавської практики тощо [10, с. 59].

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – це той науковий результат, який має бути отриманий у процесі виконання роботи.

При формулюванні мети дослідник з'ясовує, який результат бажає отримати і яким він має бути.

Завдання являють собою етапи досягнення мети.

Формулювання завдань дослідження рекомендується починати словами: проаналізувати, розглянути, виявити, визначити, розробити, обґрунтувати, експериментально перевірити тощо.

Правильно поставлені завдання окреслюють послідовність дій дослідника, дають уявлення про те, що необхідно зробити, аби мета була досягнута.

Об'єкт і предмет дослідження. Вибираючи тему, потрібно чітко визначити об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – це процес, явище, на яке звертається увага дослідника. Визначити об'єкт дослідження – значить з'ясувати, що саме розглядається в дослідженні. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться як загальне і часткове. Предмет – це те, що знаходиться у межах об'єкта.

Найчастіше об'єктами музикознавчих досліджень стають: творчість композитора (або певний жанр його творчості), діяльність виконавця, вченого, народна творчість, музичне життя окремої країни або кількох країн, музична культура певного історичного періоду, стильового напрямку, окремі жанри і форми музичної творчості тощо. Наприклад, якщо об'єктом дослідження вибрано постать якогось діяча культури, то предметом дослідження може бути певний етап його життя і творчості, виконавська, наукова, публіцистична діяльність, можуть розглядатися питання, що стосуються стильових особливостей доробку цього митця, вивчатися певні жанри (скажімо фортепіанний або вокальний, оперний чи симфонічний), особливості музичної інтерпретації його творів.

На матеріалі композиторської та народної творчості, різних жанрів та форм музики можуть ставитися проблеми загально-естетичного та теоретичного характеру, як-от: традицій і новаторства, національного й світового, розглядатися питання стилю, творчого методу, жанру, музичної форми, драматургії фактури, гармонії, ладової організації тощо [10, с. 66-67].

Гіпотеза дослідження – це обґрунтоване припущення про те, як, яким чином, за рахунок чого можна досягти результат.

Структура педагогічної гіпотези може бути трискладовою, що містить: а) твердження; б) припущення; в) наукове обґрунтування. Наприклад, а) навчально-виховний процес буде

таким-то; б) якщо зробити ось так і так; в) тому що існують такі педагогічні закономірності: по-перше..., по-друге..., по-третє..., а також двоскладовою: а) це буде ефективним; б) якщо, по-перше..., по-друге..., по-третє... [10, с. 68-69].

Методологічною основою наукового дослідження є філософські концепції, теорії, положення, ідеї, що мають безпосереднє відношення до проблеми, що вивчається. Наприклад фундаментальні положення філософії (діалектики, гносеологія). Прикладом можуть слугувати положення філософії щодо проблем активності особистості, психологічні ідеї про взаємозалежний розвиток психіки, свідомості та діяльності, праці щодо формування фахових якостей, художнього досвіду й становлення майбутніх фахівців музичного мистецтва, концепції творчості та творчої діяльності тощо. При цьому слід зазначити в дужках авторів концепцій, положень.

Окрім методологічних основ дослідження, необхідно вказати *методологічні підходи, методи*, на які спирається або орієнтується дослідник.

Наукова новизна дослідження. Завершуючи дослідження, слід чітко визначити, яке нове знання здобув дослідник та яке воно має значення для науки і практики, тобто визначити наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів, чітко сформулювати положення, що потребують захисту.

Новизна виступає як окрема характеристика дослідження і належить до його результатів. Дати остаточну відповідь про новизну можна тільки після того, як наукова праця завершена.

При осмисленні й оцінці результатів потрібно дати відповідь на питання: які результати отримані вперше? [10, с. 71-72].

Теоретична значущість дослідження – це важливість отриманих дослідником результатів для науки і практики.

Практична значущість полягає в тому, які конкретні результати, отримані в ході роботи, можна використати в практиці. Визначаючи важливість нового знання для практики (практичну цінність), дослідник відповідає на питання: які конкретні недоліки практичної діяльності можна виправити за допомогою отриманих у ході дослідження результатів? До практичних результатів дослідження належать нові методики, програми, підручники, методичні рекомендації, педагогічні технології в галузі навчання й виховання, школознавства, часткових дидактик, наочні засоби тощо [10, с. 74]. Визначаючи практичне значення досягнутих результатів, треба зазначити де їх використання буде ефективним і чому.

Змістовий модуль 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 6: НАУКОВА ІНФОРМАЦІЯ: СПОСОБИ ПОШУКУ, ОБРОБКИ, АНАЛІЗУ ТА ЗБЕРІГАННЯ. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ

Питання для обговорення

1. Інформаційна база наукового дослідження.
2. Способи пошуку, обробки, аналізу та зберігання наукової інформації.
3. Правила оформлення наукових джерел.

Питання для дискусії

1. Особливості інформаційного пошуку під час проведення наукового дослідження.
2. Правила оформлення посилання на науковий текст.
3. На якій інформації мають базуватися наукові дослідження в будь-якій галузі науки.

Завдання для самостійної роботи

1. Здійсніть пошук інформації за темою власного наукового дослідження в електронних каталогах бібліотек України. На основі виконаної роботи складіть бібліографічний список літератури за темою дослідження.

Бібліотеки України

- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського:
URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

- Наукова бібліотека Української Києво-Могилянської академії:
URL: <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib/index.html>
- Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка: URL: <http://korolenko.kharkov.com>
- 2. Здійсніть пошук літературних джерел з теми «Вивчення й узагальнення передового музично-педагогічного досвіду».
- 3. Скориставшись інформаційною послугою «Віртуальна бібліографічна довідка», зробіть запит на підбір списку літератури до вашої магістерської роботи.
URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/info_lib.html
- 4. Підготуйте презентацію на тему: «Правила оформлення наукових джерел, скориставшись прикладами оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України «Інформація та документація. Бібліографічне посилення. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015»
URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf
URL: <https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/02/pryklady-oformlennja-bibliohrafichnoho-opysu-zhidno-dstu-8302.pdf>

Рекомендована література

- основна [3; 8; 14]
- додаткова [4; 6; 7]

Методичні рекомендації до теми

Інформаційні ресурси – це сукупність інформаційних матеріалів – документів і масивів інформації у формі публікацій, наукових звітів, електронних записів, баз даних і т.п., а також різноманітні пошукові системи, що забезпечують доступ до них [3, с. 72].

Система інформаційного забезпечення наукового дослідження – це сукупність інформаційних ресурсів, що пов'язані між собою темою.

Така система включає *три основні компоненти*:

- інформацію як сукупність відомостей, їх види та джерела, форми представлення;
- органи інформаційного забезпечення, які відповідають за збереження та поширення інформації;
- інструменти, що забезпечують доступ до інформації [3, с. 73].

Джерела інформації:

- статті у часописах та наукових збірках;
- матеріали та тези конференцій;
- монографії;
- підручники, навчальні посібники;
- методичні матеріали;
- нормативно-законодавчі акти;
- електронні документи.

Місця знаходження інформації:

- бібліотеки;
- видавництва
- центри інформації;
- книжкові крамниці;
- науково-дослідні інститути тощо.

Носії первинної інформації: книги (підручники, посібники, монографії), періодичні друковані видання (журнали, наукові збірки, бюлетені), оптичні компакт-диски (CD-ROM), а також неопубліковані матеріали: депоновані рукописи, дисертації, наукові звіти, матеріали нарад, доповіді з різних напрямів наукових досліджень та ін. [3, с. 73].

Пошук інформації в бібліотеці (Див. Додаток Є).

Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015 URL: <http://aphd.ua/prykłady-oformlennia-bibliografichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/>.

Тема 7: ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання для обговорення

1. Вибір теми роботи (актуальність; новизна і перспективність; наявність теоретичної бази; відповідність між складністю теми та особистими можливостями дослідника; зв'язок теми з конкретними планами і програмами).
2. Визначення мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження.
3. Складання плану наукової роботи.

Питання для дискусії

1. Для чого визначають завдання наукового дослідження?
2. Які типи завдань можна розв'язувати в результаті виконання магістерської роботи?
3. Які особливості та відмінності формулювання об'єкту, предмету, мети і завдань в дослідженнях мистецтвознавчого та музично-педагогічного напрямку?

Завдання для самостійної роботи

1. Обґрунтуйте та представте у формі презентації актуальність обраної вами теми магістерської роботи.
2. Визначте та представте у формі презентації мету, завдання, об'єкт, предмет вашого наукового дослідження.
3. Визначте суперечності, які, на вашу думку, існують у сучасній вищій музичній освіті.

Рекомендована література

- основна [1; 9; 16]
- додаткова [5; 6; 7]

Методичні рекомендації до теми

Науково-дослідний процес проходить такі етапи:

- підготовчий (організаційний);

дослідний;

етап узагальнення, реалізації та апробації результатів дослідження.

На **підготовчому етапі** дослідник здійснює певні організаційно-методичні дії: обирає проблему та вивчає стан її розробленості, формулює тему, з'ясовує об'єкт, предмет дослідження, визначає мету та завдання, вивчає історію і сучасний стан проблеми, збирає інформацію для проведення дослідження, висуває та обґрунтовує гіпотезу, складає робочу картотеку літератури; вивчає та конспектує літературу; складає попередній план роботи та узгоджує його з керівником.

Дослідницька робота починається з вибору проблеми дослідження.

Проблема дослідження обирається з урахуванням фаху дослідника, його зацікавленості, а також з урахуванням напрямків і планів науково-дослідних робіт установи. Важливим при цьому є вивчення стану наукових розробок у цьому напрямі. Наукова проблема має бути актуальною, науково значимою та вирізнитись новизною.

Тема дослідження відображає проблему та окреслює межі дослідження, конкретизуючи основний задум.

Критерії обрання теми:

- актуальність, новизна і перспективність;
- наявність теоретичної бази;
- можливість виконання теми у даній установі;
- зв'язок її з конкретними планами і програмами;
- можливість отримання від впровадження результатів дослідження ефекту.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обирається для вивчення.

Предмет дослідження – явище або процес, що знаходиться в межах об'єкта та розглядається як елемент, частина об'єкта

дослідження. Об'єкт і предмет дослідження, як категорії наукового процесу співвідносяться між собою, як загальне і часткове. В об'єкті виділяється його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага науковця, оскільки предмет дослідження визначає тему наукового дослідження [1, с. 15].

Одним із важливих творчих етапів вирішення проблеми є визначення мети та завдань наукового дослідження.

Мета дослідження – це кінцевий результат, на досягнення якого воно спрямоване. Вона має адекватно відображатись у темі роботи, містити в узагальненому вигляді очікувані результати та наукові завдання.

Мета конкретизується у завданнях дослідження.

Завдання повинні розглядатись як основні етапи наукового дослідження. Завдання підпорядковуються основній меті і спрямовані на послідовне її досягнення.

Завдання наукового дослідження, як правило, полягають у:

- вирішенні теоретичних питань, які пов'язані з проблемою дослідження (введення до наукового обігу нових понять, розкриття їх сутності і змісту, конкретизація їх структури; розроблення нових критеріїв і показників; розроблення принципів, умов і факторів застосування окремих методик і методів);

- аналізі реального стану предмета дослідження, динаміки, внутрішніх протиріч розвитку;

- виявленні шляхів та засобів удосконалення явища, процесу, що досліджується; обґрунтуванні системи заходів, необхідних для вирішення прикладних завдань;

- дослідно-експериментальній перевірці розроблених пропозицій, запропонованої методичної системи щодо розв'язання проблеми, розробці методичних рекомендацій для їх використання на практиці [16, с. 55-56].

Тема 8: ПРОЦЕДУРА ВИКОНАННЯ ТА ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ / АНОТАЦІЇ ДО ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ

Питання для обговорення

1. Мета магістерської роботи/анотації до творчого проекту.
2. Алгоритм написання магістерської роботи/анотації до творчого проекту (підготовчий, дослідний та завершальний етапи).
3. Оформлення результатів магістерської роботи/анотації до творчого проекту.
4. Процедура захисту магістерської роботи/анотації до творчого проекту.

Питання для дискусії

1. Які основні принципи раціональної організації наукової діяльності?
2. Які особистісні якості повинен мати дослідник?
3. З якою метою проводяться наукові дослідження?
4. Відмінність кількісного та якісного аналізу отриманих результатів наукового дослідження.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте критерії та показники, за якими, на Вашу думку, можна діагностувати рівень сформованості у студентів навичок наукової діяльності.
2. Підготуйте глосарій термінів за тематикою «Логіка науково-педагогічних досліджень».
3. Зробіть порівняльний аналіз вимог до магістерської роботи та до анотації творчого проекту.

Рекомендована література

- основна [6; 9; 10; 13]
- додаткова [5; 7]

Методичні рекомендації до теми

Метою підготовки і захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи є «набуття магістрантом навичок розроблення науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вирішення актуальних досліджуваних проблем у сфері музичного мистецтва на основі самостійного науково-теоретичного, аналітичного та практичного досліджень» [6, с. 7].

Творчий проєкт – складова підсумкової атестації здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 025 Музичне мистецтво. Це самостійне індивідуальне завдання творчого та дослідницького характеру, яке виконується здобувачем на завершальному етапі фахової підготовки і є однією з форм виявлення теоретичних і практичних знань, умінь їх застосовувати для виконання конкретних творчих та наукових завдань.

Метою анотації до творчого проєкту є письмове пояснення, аналіз, що складається з опису структурних елементів дослідження, процедури, зібраних даних, узагальнення отриманих результатів та висновків.

Матеріали до 2, 3, 4 питань Практичного заняття № 8 – дивитися за джерелом [6, с. 12-40].

Тема 9: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ДОСЛІДНИКА

Питання для обговорення

1. Сутність поняття «академічна доброчесність науковця».
2. Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.
3. Порухення академічної доброчесності та відповідальність за його вчинення.
4. Плагіат та його форми. Виявлення плагіату та відповідальність науковця.

Питання для дискусії

1. У чому полягає актуальність питання боротьби з плагіатом на сьогоднішній день?
2. Слово «плагіат» має латинське походження і означає «крадіжка». Чи погоджуєтесь ви із таким визначенням?
3. Хто вчиняє плагіат і навіщо?
4. Як не допустити плагіату у студентських наукових роботах?
5. «Академічно доброчесне суспільство: що я можу для цього зробити?»

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати відповіді на питання № 2, 3.

1. Як визначено поняття «академічний плагіат» і які форми проявів академічної недоброчесності зазначено в Законі України «Про освіту»?
2. Дайте власне визначення поняття «академічна доброчесність».
3. Розробіть морально-етичний кодекс науковців, що досліджують музикознавчі та музично-педагогічні

проблеми, використовуючи Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка [13].

4. Поясніть значення термінів: «самоплагіат», «антиплагіатне програмне забезпечення», «мозаїчний плагіат», «навмисний плагіат», «ненавмисний плагіат», «інформаційний пошук джерел», «верифікація джерел».

Рекомендована література

- основна [13; 16]
- додаткова [5; 6]

Методичні рекомендації до теми

Відповідно до Закону України «Про освіту» формами проявів академічної недоброчесності є: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання.

Рекомендуємо ознайомитися із Положенням про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка [13] та проаналізувати, який порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, та як приймається рішення про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення здобувача освіти до академічної відповідальності.

Тема 10: АПРОБАЦІЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання для обговорення

1. Форми узагальнення результатів наукового дослідження.
2. Способи апробації результатів дослідження.
3. Доповідь як форма презентації наукових результатів.
4. Письмові форми презентації наукових результатів.
5. Технологія написання тез, наукової статті.
6. Впровадження результатів дослідження.

Питання для дискусії

1. Зміст і роль апробації як завершального етапу науково-дослідного процесу.
2. Якими публікаціями підтверджується наукова новизна результатів досліджень?
3. У чому різниця між методиками підготовки статті та підготовки доповіді на наукову конференцію?

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити анкету для студентів (за власною темою дослідження).
2. Запропонуйте 8-10 запитань для вільного інтерв'ю з метою вивчення музичних потреб студентів.
3. Сформулюйте актуальні теми магістерських робіт з мистецтвознавства та музичної педагогіки.
4. Сформулюйте теми тез та статті відповідно до обраної вами проблеми дослідження.

Рекомендована література

- основна [1; 10; 14]
- додаткова [1; 6; 7; 8]

Методичні рекомендації до теми

У процесі узагальнення результати наукового дослідження перетворюються у джерело інформації. Існують такі форми узагальнення результатів дослідження:

- **усний виклад**, що являє собою повідомлення або виступ перед аудиторією;
- **друкованою праця** (реферат, стаття, науковий звіт, дисертація, монографія, навчальний чи методичний посібник).

Апробація результатів дослідження – важливий компонент наукового дослідження, що означає «схвалення, затвердження, встановлення якостей». Це критична оцінка наукових досліджень здобувача з боку наукового співтовариства.

Способи апробації результатів дослідження – участь у наукових конференціях, різних видах заходів наукового співтовариства, виступи на наукових семінарах кафедри, публікації науковця у вигляді тез доповідей, статей, книг.

Тези є скороченим, стислим, послідовним викладом основних положень наукової доповіді, повідомлення, наукової статті або іншої наукової праці. Зазвичай обсяг тез доповіді не перевищує 1-3 друкованих сторінок тексту. Тези надають автору можливість виступити, донести свою ідею та головну думку і зацікавити аудиторію.

Наукова стаття вважається одним із найпоширеніших видів публікацій, у якій автором представляються отримані наукові результати. Статті публікуються у наукових журналах, наукових або науково-методичних збірниках.

Структурними компонентами основного тексту наукової статті є :

- постановка проблеми та актуальність дослідження;
- аналіз сучасних наукових джерел з досліджуваного питання;

- формування мети та завдань статті;
- методи дослідження;
- основна частина;
- висновки;
- перспективи подальших досліджень цього напрямку;
- список використаних джерел.

Впровадження – це передача результатів дослідження у вигляді методик, інструкцій, методичних рекомендацій, вказівок споживачеві наукової продукції в зручній для споживача формі, що забезпечує підвищення ефективності його роботи.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1 питання білету

1. Категоріальний апарат наукового дослідження.
2. Теоретичні методи наукового дослідження.
3. Апробація та впровадження результатів наукового дослідження.
4. Підготовчий етап наукового дослідження.
5. Наукова діяльність: суть і мета. Форми розвитку наукової діяльності.
6. Поняття методології, методики та методу в наукових дослідженнях. Функції методології.
7. Емпіричні та загальнологічні методи наукового дослідження.
8. Сутність і класифікація наукових досліджень.
9. Технологія написання магістерської роботи. Процедура захисту магістерської роботи/анотації до творчого проєкту.
10. Види наукової діяльності та їх характеристика. Організація науково-дослідної діяльності в Україні.
11. Наука як система знань. Значення, завдання і зміст науки. Основні поняття науки. Види і функції науки.
12. Взаємозв'язок науки і мистецтва. Актуальні проблеми сучасного музикознавства та музичної педагогіки.
13. Плагіат та його форми. Виявлення плагіату та відповідальність науковця.
14. Методологічні принципи наукового дослідження.
15. Методологічні підходи як основа наукових досліджень.
16. Система методів наукових досліджень.
17. Наукова стаття. Вимоги до написання наукової статті.
18. Тези. Вимоги до написання тез.
19. Академічна доброчесність. Порушення академічної доброчесності та відповідальність за його вчинення.
20. Емпіричні методи наукового дослідження.

2 питання білету

Обґрунтувати актуальність теми власного дослідження та визначити його категоріальний апарат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Фурсін О.О. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Промисловий менеджмент». Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024. 127 с.
3. Інформаційне забезпечення науково-дослідної діяльності URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/327/6.pdf> (дата звернення: 17.09.2024).
4. Конкретно наукова методологія. URL: <https://studfile.net/preview/5164869/page:5/> (дата звернення: 18.09.2024).
5. Кун Томас. Структура наукових революцій. Київ: PortRoyal, 2001. С. 23–24, 37, 66–67, 97, 124, 171.
6. Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційних робіт для магістрантів спеціальності 025 Музичне мистецтво освітнього ступеня магістр / Укл.: Солдатенко О. І. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. 60 с.
URL:<https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9686/3/025%20%bc%20%b5%20%82%20%be%20%b4%20%b8%20%87%20%bd%20%96%20%80%20%b5%20%ba%20%be%20%bc%20%b5%20%bd%20%b4%20%b0%20%86%20%96%20%97%20%b4%20%be%20%b2%20%b8%20%ba%20%be%20%bd%20%b0%20%bd%20%bd%20%8f%20%82%20%b0%20%b7%20%b0%20%85%20%b8%20%81%20%82%20%83%20%ba%20%b2%20%b0%20%bb%20%96%20%84%20%96%20%ba%20%b0%20%86%20%96%20%b9%20%b>

d% d0% b8% d1% 85% 20025% 20% d0% 9c% d0% 9c% 20% d0% 9c% d0% b0% d0% b3% d1% 96% d1% 81% d1% 82% d1% 80.pdf (дата звернення: 17.09.2024).

7. Методологія та організація наукових досліджень (галузі знань: 05 – соціальні та поведінкові науки, 07 – управління та адміністрування) : навч. посіб. / Л. Г. Ліпич, С. М. Бортнік, І. Г. Волинець та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 220 с.
8. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. Вінниця : ВНТУ, 2014. 180 с.
9. Науково-педагогічне дослідження: навч. посіб. Для магістрантів / Укладачі: Н. Н. Чайченко, О. М. Семенов, Л. М. Артюшкіна, О. М. Рудь. 2-ге вид., доп. і перероб. Суми : СОІППО, 2015. 168 с.
10. Олексюк О.М., Тушева В. В. Методологія наукових досліджень у галузі мистецтвознавства та музичної педагогіки: навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 176 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32679/1/O_Oleksuk_V_Tusheva_MND_2020_IM.pdf (дата звернення: 17.09.2024).
11. Освітній портал ТДАТУ імені Дмитра Моторного URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_14/page3.html (дата звернення: 17.09.2024).
12. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 278 с.
13. Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. URL: https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOh49g08VcMd_XsZHGYnrm5LPs/view (дата звернення: 03.09.2024).
14. Пошук інформації в бібліотеці. URL: <https://studfile.net/preview/6872280/page:12/> (дата звернення: 03.09.2024).
15. Самойчук К., Лівик Н. Поняття про науку: ел. навч. посіб. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_14/page3.html (дата звернення: 02.09.2024).

16. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень : підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.
17. Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами / Федів Ю., Мозгова Н. Історія філософії України: навч. посіб. Хрестоматія. Київ : Україна, 2000. С. 436–440.
18. Фундаментальна, або філософська, методологія. URL: <https://studfile.net/preview/7143528/page:2/> (дата звернення: 04.09.2024).
19. Штойко П. І. Наука і наукові дослідження. Лекція з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень в туризмі» Для студентів спеціальності: 242 «Туризм» (спеціалізація: 8.14010301 «Туризмознавство». С. 6-7) URL:<https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/23691/1/1.%20%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf/> (дата звернення: 04.09.2024).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Основна

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Фурсін О. О. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Промисловий менеджмент». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 127 с.
3. Інформаційне забезпечення науково-дослідної діяльності
URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/327/6.pdf>
4. Конкретно наукова методологія. URL: <https://studfile.net/preview/5164869/page:5/>
5. Кун Томас. Структура наукових революцій. Київ: PortRoyal, 2001. С. 23–24, 37, 66–67, 97, 124, 171.
6. Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційних робіт для магістрантів спеціальності 025 Музичне мистецтво освітнього ступеня магістр / Укл.: Солдатенко О. І. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. 60 с.
URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9686/3/025%20%bc%20%b5%20%82%20%be%20%b4%20%b8%20%87%20%bd%20%96%20%80%20%b5%20%ba%20%be%20%bc%20%b5%20%bd%20%b4%20%b0%20%86%20%96%20%97%20%b4%20%be%20%b2%20%b8%20%ba%20%be%20%bd%20%b0%20%bd%20%bd%20%8f%20%82%20%b0%20%b7%20%b0%20%85%20%b8%20%81%20%>

82%
%84%
d%
0%
b0%
d1%
86%
d1%
96%
d0%
b9%
d0%
b
d%
d0%
b8%
d1%
85%
20025%
20%
d0%
9c%
d0%
9c%
20%
d0%
9c%
d
0%
b0%
d0%
b3%
d1%
96%
d1%
81%
d1%
82%
d1%
80.pdf

7. Методологія та організація наукових досліджень (галузі знань: 05 – соціальні та поведінкові науки, 07 – управління та адміністрування) : навч. посіб. / Л. Г. Ліпич, С. М. Бортнік, І. Г. Волинець та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 220 с.
8. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. Вінниця : ВНТУ, 2014. 180 с.
9. Науково-педагогічне дослідження: навч. посіб. Для магістрантів / Укладачі: Н. Н. Чайченко, О. М. Семенов, Л. М. Артющкіна, О. М. Рудь. 2-ге вид., доп. і перероб. Суми : СОІППО, 2015. 168 с.
10. Олексюк О. М., Тушева В. В. Методологія наукових досліджень у галузі мистецтвознавства та музичної педагогіки: навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 176 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32679/1/O_Oleksuk_V_Tusheva_MND_2020_IM.pdf
11. Освітній портал ТДАТУ імені Дмитра Моторного URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_14/page3.html
12. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 278 с.
13. Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. URL: https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOh49g08VcMd_XsZHGyYNpm5LPs/view
14. Пошук інформації в бібліотеці. URL: <https://studfile.net/preview/6872280/page:12/>
15. Самойчук К., Лівик Н. Поняття про науку: ел. навч. посіб. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_14/page3.html
16. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень : підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.

17. Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами / Федів Ю., Мозгова Н. Історія філософії України: навч. посіб. Хрестоматія. Київ : Україна, 2000. С. 436–440.
18. Фундаментальна, або філософська, методологія. URL: <https://studfile.net/preview/7143528/page:2/>
19. Штойко П. І. Наука і наукові дослідження. Лекція з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень в туризмі» Для студентів спеціальності: 242 «Туризм» (спеціалізація: 8.14010301 «Туризмознавство». С.6-7) URL:<https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/23691/1/1.%20%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf/>

Додаткова

1. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2022. 208 с.
2. Дорошенко Т. В. Аксіологічний підхід у формуванні професійної компетентності вчителя музики. *Проблеми мистецької освіти* : зб. наук.-метод. статей. Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя / відп. О. Я. Ростовський. Ніжин, 2012. Вип. 7. С. 21–28.
3. Дорошенко Т. В. Синергетичний підхід як методологічна основа дослідження проблеми виконавської самопідготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2019. Вип. 2 (158). С. 9–14.
4. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
5. Курко М. Н., Бідзюра І. П., Мелков Ю. О., Грабовенко Н. В. Методичні рекомендації щодо виконання дипломної (магістерської) роботи. Київ : МАУП, 2018. 38 с.

6. Методологія наукових досліджень : навч.-метод. посіб. / автори: Котловий С. А., Павлик Н. П., Сейко Н. А., Ситняківська С. М. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 89 с.
7. Практикум з методології наукових досліджень / О. М. Олексюк. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 92 с.
8. Сисоєва С. О. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. видання / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова / НАПН України. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. Київ : Видавничий Дім «ЕКМО», 2012. 362 с.

Інформаційні ресурси

1. Портал сучасних освітніх (педагогічних) е-ресурсів.
URL: <http://www.intellect-invest.org.ua>
2. Репозитарій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/>
3. Сайт Міністерства освіти і науки України
URL: <http://www.mon.gov.ua/>
4. Електронний фонд наукових публікацій.
URL: <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html>
5. Бібліотеки в Інтернеті.
URL: <http://www.library.kr.ua/libworld/elib.html>

Матеріали до Практичного заняття № 1

Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами / Федів Ю., Мозгова Н. Історія філософії України: навч. посіб. Хрестоматія. Київ : Україна, 2000. С. 436–440.

УРИВОК 1.

Іван Франко.

Наука і її взаємини з працюючими класами.

II. Що таке наука?

Здавалося б, на перший погляд, що немає нічого легшого, як дати відповідь на вище поставлене запитання. Але ж історія розвитку людства вчить нас, що протягом довгих віків тисячі мислячих людей давали найсуперечливіші відповіді на те запитання, розуміли науку в найрізноманітніший спосіб і, виходячи з того розуміння, присвячували свої здібності, а не раз і все життя праці зовсім непотрібній і такій, що не має з справжньою наукою щонайменшого зв'язку...

... Вже кілька разів ми згадували, що наукою можна називати тільки пізнання законів і сил природи, які проявляються всюди і як завгодно. Справжня наука не має нічого спільного з жодними надприродними силами, з жодними вродженими ідеями, з жодними внутрішніми світами, що керують зовнішнім світом. Вона має лише справу зі світом зовнішнім, з природою, – розуміючи ту природу якнайширше, тобто включаючи до неї все, що тільки підпадає під наше пізнання; також і люди з їх поступом, історією, релігіями, і всі ті незліченні світи, що заповнюють простір. Сама людина є тільки одним з незліченних створінь природи. Тільки природа надає

людині засоби до життя, до задоволення своїх потреб, до розкоші і щастя. Природа є для людини всім.

Поза природою нема пізнання, нема істини. І лише природа є тією книгою, яку людина мусить постійно читати, бо тільки з нею може з'явитися для людини блаженна правда.

Але ж чи пізнання, саме пізнання законів природи становить єдину мету науки? Ні. Саме пізнання не може бути її метою, бо якби було так, то вся наука не принесла б нікому найменшої користі, не була б нікому потрібна; була б, так би мовити, п'ятим колесом у возі людського поступу. Саме знання нікому їсти не дає. Можна, наприклад, знати, що такі і такі величезні скарби лежать у глибині моря або на місяці, і, незважаючи на те знання, загинути з голоду. Від науки вимагаємо не лише безплідного знання.

... А проте справжня наука повинна сповняти дві неодмінні умови: вчити нас пізнавати закони природи і вчити користати з тих законів, уживати їх у боротьбі з тією ж природою. До того ж є дві сторони науки: знання і праця – праця, звичайно, корисна передусім для загалу, а вже потім і для самої працюючої людини.

III. Поділ наук

... Оскільки остаточною метою науки є людина і її благо, тому весь обсяг наук також поділимо на два розділи, з яких один дає можливість пізнати світ зовнішній – так, як його бачимо або як він розвивався протягом мільйонів років (наскільки людське знання спромоглося те дослідити). Цей розділ називаємо фізичними, або природничими науками. Другий розділ має за предмет дослідження саму людину від самого початку її появи на землі і всі віки її історичного життя, в тому числі нинішнє її життя, суспільний лад, внутрішні мотиви, діла та ідеали, до яких прагне. Цей розділ називається антропологічними науками (бо вивчають людину). Зупинимося на цих двох великих розділах, хоча дехто долучає до них ще третій – теологічні науки, тобто такі, що вчать про бога, духів і т. п. Але оскільки ті науки ґрунтуються на вірі, тобто на прийнятті за істину того, що нам згори за істину подано, і оскільки виключають всяке розумове

доведення і з'ясування, то ми не можемо ними займатися і мусимо залишити їх костюлові.

Фізичні й антропологічні науки становлять, по суті, єдиний нерозривний ланцюг, одну цілість, бо людина також є витвором природи, а все, що вона зробила і що може зробити, мусить бути зроблене тільки на підставі вроджених сил. Саме тому наш погляд аж ніяк не суперечить тому, про що ми сказали вище відносно єдності природи, а отже, і щодо єдності науки. Але кожен з тих двох головних розділів обіймає таке велике поле, що мусимо в кожному з них розрізнити кілька груп, щоб мати ясне поняття про кожен з них. Для такого розрізнення візьмемо за основу людину, а саме: її поступове пізнавання природи і людей, – і в такому саме порядку згрупуємо різноманітні відділи науки.

... Математика утворює ніби найпростіший скелет для інших наук, вчить нас найпростіших речей, але одночасно таких, без яких неможлива жодна інша наука; вчить нас лічити тіла, пізнавати їх форму, визначати їх ставлення до себе і положення в просторі... Фізика вчить про різноманітні предмети, і саме тому різні її частини називають по-різному. Передусім, отже, вона описує тіла, які бачимо в природі; описує їх головні й необхідні властивості. Ця частина є ніби перехідною від математики, яка займалася тільки формою тіл без уваги на їх властивість.

... Вступом до антропологічних наук є наука логіка, тобто наука мислення... Наука про людську душу... психологія дає найбільше матеріалу і найбільше вказівок педагогіці, тобто науці про виховання людей... Історія (тобто наука про долі народів від найдавніших часів аж дотепер) і етнологія (тобто наука про життя різних народів, про їх спосіб життя, звички і т.д.).

... Кожна людина, а тим більше людина, що живе в суспільстві і на кожному кроці із суспільством тісно пов'язана, мусить виробити в собі певні поняття про життя з людьми, про обходження з ними; то є поняття істинності, справедливості,

правди, приязні та добра. Ці поняття є основою моральності, що є предметом останньої і найвищої науки – етики.

Етика вчить людину жити по-людськи – вона керує завжди і всюди її кроками; вона змінює тваринну природу людини і облагороджує, – і в такий спосіб робить її здатною до сприйняття щастя як внутрішнього самозадоволення, так і суспільного, що ґрунтується на узгодженій праці всіх людей і на братській взаємній любові... [17, с. 436–440].

УРИВОК 2

Кун Томас. Структура наукових революцій. Київ: PortRoyal, 2001. С. 23–24, 37, 66–67, 97, 124, 171.

Томас Кун. Структура наукових революцій.

II. Шлях до нормальної науки.

У пропонованому нарисі термін «нормальна наука» означає дослідження, яке міцно спирається на одне або кілька колишніх наукових досягнень – досягнень, які протягом якогось часу певне наукове співтовариство визнає основою для розвитку його подальшої практичної діяльності. У наш час такі досягнення викладають, хоча й рідко в їхній первісній формі, підручники – елементарні або підвищеного типу.

Досягнення у межах цих характеристик я називатиму далі «парадигмами», терміном, тісно пов'язаним із поняттям «нормальної науки». Запроваджуючи цей термін, я мав на увазі, що деякі узвичаєні приклади фактичної практики наукових досліджень – приклади, що включають закон, теорію, їхнє практичне застосування і необхідне обладнання, – в сукупності дають нам моделі, з яких виникають конкретні традиції наукового дослідження, традиції, що їх історики науки описують під рубриками «астрономія Птолемея (або Коперніка)», «аристотелівська (або ньютоніанська) динаміка», «корпускулярна (або хвильова) оптика» і так далі.

... Мета нормальної науки в жодному разі не вимагає передбачень нових видів явищ; явищ, які не вміщуються в цю

коробку, часто, насправді, взагалі не помічають. У річищі нормальної науки вчені не ставлять собі за мету створення нових теорій, до того ж вони звичайно нетерпимі і до створення таких теорій іншим. Навпаки, дослідження в нормальній науці спрямоване на розробку тих явищ і теорій, існування яких парадигма заздалегідь припускає.

... Тим не менше нові явища, про існування яких ніхто не підозрював, знов і знов відкриваються науковими дослідженнями, а радикально нові теорії знов і знов винаходяться ученими. Історія навіть наводить на думку, що наукове підприємство створило винятково потужну техніку для того, щоб підносити подібні сюрпризи. Якщо цю характеристику науки потрібно узгодити зі сказаним, тоді дослідження, яке використовує парадигму, має бути особливо ефективним стимулом для зміни тієї ж таки парадигми. Саме це й роблять нові фундаментальні факти і теорії, їх створюють неумисно упродовж гри за одним набором правил, але їхнє сприймання вимагає розробки іншого набору правил. Після того як вони стали елементами наукового знання, наука, принаймні в тих одиничних галузях, яким належать ці нововведення, ніколи не залишається тією ж самою.

... Відкриття починається з усвідомлення аномалії, тобто зі встановлення того факту, що природа якось порушила навіяні парадигмою очікування, які спрямовують розвиток нормальної науки. Це й приводить до більш-менш розширеного дослідження сфери аномалії, і цей процес завершується тільки тоді, коли парадигмальна теорія пристосовується до нових обставин таким чином, що аномалії самі стають очікуваними.

... Захоплені новою парадигмою вчені отримують нові засоби дослідження і вивчають нові галузі. Але найважливіше те, що в період революцій вчені бачать нове і отримують інші результати навіть тоді, коли послуговуються звичайними інструментами в галузях, які вони досліджували до цього. Це виглядає так, буцімто професійне співтовариство в один момент опинилося на іншій планеті, де сила-силенна об'єктів їм незнайомі, та й знайомі об'єкти видно в іншому світлі. Звичайно,

насправді все не так: немає жодного переселення в географічному сенсі; поза стінами лабораторії – повсякденне життя. Тим не менше зміна в парадигмі змушує вчених бачити світ дослідницьких проблем в іншому світлі. Позаяк вони бачать цей світ не інакше, як через призму своїх переконань і дій, тільки в нас виникає бажання сказати, що після революції вчені мають справу з іншим світом.

... Від самого початку новий претендент на статус парадигми може мати дуже мало прибічників, і в окремих випадках їхні мотиви можуть бути сумнівними. Тим не менше, якщо вони достатньо компетентні, то покращуватимуть парадигму, вивчатимуть її можливості і показуватимуть, на що перетвориться принцип належності до певного наукового співтовариства в разі, якщо воно почне керуватися новою парадигмою. У міру розвитку цього процесу, якщо парадигмі суджено перемогти у битві, число і сила аргументів, що переконують на її користь, зростатимуть. Тоді чимало вчених долучатиметься до нової віри, а подальше дослідження нової парадигми триватиме. Поступово зростатиме число експериментів, приладів, статей і книг, що спираються на нову парадигму. Все більше вчених, упевнившись у плодючості нової думки, засвоюватимуть новий стиль дослідження в нормальній науці, доки, нарешті, залишиться лише купка прибічників старого стилю [5, с. 23–24, 37, 66–67, 97, 124, 171].

Матеріали до Практичного заняття № 1

Основні поняття науки

Освітній портал ТДАТУ імені Дмитра Моторного

URL:https://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_14/page3.html

Наукова ідея – інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок.

Гіпотеза – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок.

Закон – внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток. Закон, винайдений через здогадку, необхідно потім логічно довести. Лише в такому разі він визнається наукою. Для доведення закону наука використовує судження.

Судження – думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь. Судження про предмет або явище можна отримати або через безпосереднє спостереження будь-якого факту, або опосередковано – за допомогою умовиводу.

Умовивід – розумова операція, за допомогою якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, яке певним чином пов'язане з вихідним.

Теорія – вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища.

Всяка теорія базується на системі наукових концепцій, принципів, понять та фактів.

Наукова концепція – система поглядів, теоретичних положень, основних думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною головною ідеєю.

Принцип – це правило, що виникло в результаті об'єктивно осмисленого досвіду.

Поняття – це думка, відбита в узагальненій формі. Воно відбиває суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ, а також їх взаємозв'язки.

Якщо поняття увійшло до наукового обігу, його позначають одним словом або використовують сукупність слів – **термінів**.

Науковий факт – подія чи явище, яке є основою для висновку або підтвердження. Він є елементом, який у сукупності з іншими становить основу наукового знання, відбиває об'єктивні властивості явищ та процесів. На основі наукових фактів визначаються закономірності явищ, будуються теорії і виводяться закони.

Рух думки від незнання до знання керується **методологією**.

Методологія наукового пізнання – це вчення про принципи, форми і способи науково-дослідницької діяльності.

Метод дослідження – це спосіб застосування старого знання для здобуття нового. Він є засобом отримання нових наукових фактів.

Наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобуття і використання нових знань. Вона існує в різних видах:

- 1) науково-дослідницька діяльність;
- 2) науково-організаційна діяльність;
- 3) науково-інформаційна діяльність;
- 4) науково-педагогічна діяльність та ін.

У межах науково-дослідницької діяльності здійснюються наукові дослідження.

Наукове дослідження – цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система понять, законів і теорій.

Дослідником називають людину, яка здійснює ті чи інші наукові дослідження.

Науковець – це той, хто має відношення до науки, виробляє нові знання, є спеціалістом у певній галузі науки.

Вчений – фізична особа, яка провадить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження з метою здобуття наукових та (або) науково-технічних результатів.

Науковий працівник – вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію, підтверджену результатами атестації.

Люди науки мають відповідну спеціальність і кваліфікацію, працюють як самотужки, так і об'єднуючись у наукові колективи (постійні чи тимчасові), створюють **наукові школи** [11].

Матеріали до Практичного заняття № 1

Взаємозв'язок науки і мистецтва

Штойко П. І. Наука і наукові дослідження. Лекція з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень в туризмі» для студентів спеціальності: 242 «Туризм» (спеціалізація: 8.14010301 «Туризмознавство»). С. 6-7.

Дієвою формою освоєння реального світу є не тільки **наука**, але й **мистецтво**. Мистецтво є образним відображенням дійсності, художнім (естетичним) способом її осмислення та освоєння. Часто мистецтво характеризують як «мислення в образах, а науку як мислення в поняттях», маючи за мету підкреслити, що перше розвиває переважно чуттєво-образний бік творчих здібностей людини, а наука – переважно інтелектуально-понятійні її здібності. Проте ці відмінності не означають неперехідної грані між наукою та мистецтвом, які об'єднує творчо пізнавальне ставлення до дійсності.

Мистецтво розвиває і виховує такі дорогоцінні для дослідника якості, як уява, фантазія, інтуїція. Саме воно сприяє формуванню асоціативного, гнучкого, об'ємного (а не лінійного) мислення, стимулює водночас такі здібності особистості, які виступають надійною гарантією проти розумового окостеніння і «склерозу» думки.

У творчості вченого, який створює нову теорію, художньо-образна діяльність, робота фантазії, інтуїція, гра асоціацій передують ряду логічної, «оформлюючої» роботи мислення. Учений діє спочатку як художник і лише потім як теоретик. Інтуїтивно схоплений образ цілого будується відповідно до тих естетичних і філософських уявлень про світ, яке вбиралося дослідником протягом усього його життя. І саме мистецтво виховує у вченого почуття гармонії і підсвідомо нагадує про неї під час творчих пошуків.

Мистецтво для вченого – не берег відпочинку, не острів забуття в прагненні наукової творчості, а, скоріше, приховане від сторонніх очей джерело, з якого цей стрімкий потік бере початок і яким він постійно живиться.

«Зона відчуження» між мистецтвом і наукою буде звужуватися її міру витіснення «цехової вченості», в міру того, як природознавство стане підніматися до дедалі вищих рівнів теоретичного освоєння дійсності, де «мислення в поняттях» і «мислення в образах» не протистоять, а взаємно запліднюють один одного.

У цьому розумінні відомий американський вчений Анна Баттімер у книзі «Шлях у географію» (1990) пише, що професійні географи не тільки вибирають потрібні форми опису і пояснення явищ і певні критерії істини, а й віддзеркалюють у своїх наукових працях, викладанні та прикладних роботах ті чи інші художні, моральні та естетичні схильності. Воістину найсміливіший той дослідник, котрий не бачить внутрішньої суперечності між мистецтвом і наукою, між поезією і математикою, котрий може бути однаково вражений естетикою ландшафту і музики, чіткістю і силою наукової побудови. За твердженням австрійського професора географії Ганса Бобека, прагнення інтуїтивно осягати і пояснювати зовнішні прояви феноменів пов'язане переважно з творчою сферою і мистецтвом, з одного, боку, й прагнення установлювати наукові закони, що управляють усім суцям, та тим самим контролювати сили природи, – з іншого боку, мають глибокі корені в природі людей і тому рівноправні. Мудре поєднання їх могло б ідеальним чином вирішити існуючі суперечності.

Саме наука розкриває не тільки красу світу, а й красу його пізнання. Для того, хто не відчуває цієї краси, залишається недосяжною величезна, за словами А. Ейнштейна, таємниця Всесвіту – таємниця його пізнаваності. Розгадка цієї таємниці – ідеал науки, який не може бути повністю досягнутим. Послідовне пізнання світу нескінченне, тому що воно відбиває нескінченну складність свого об'єкта – Всесвіту [19, с. 6-7].

Слід знати, що *наука принципово відрізняється*:

- від релігії, оскільки заснована на доказах, а не на вірі;
- від мистецтва – тому що будується не на чуттєвих образах, а на раціональності;
- від ідеології, бо орієнтована на об'єктивну істину, а не на вираження інтересів певних соціальних і політичних сил [19].

Матеріали до Практичного заняття № 2

Особливості наукових досліджень в галузі музикознавства та музичної педагогіки

Олексюк О. М., Тушева В. В. Методологія наукових досліджень у галузі мистецтвознавства та музичної педагогіки: навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

Аналіз спеціальних праць переконує в тому, що, досліджуючи ті або ті музичні явища, вчені беруть до уваги мету й завдання *музикознавства*, принципи вивчення його, застосовують специфічні методи, керуються певними положеннями. Це уможлиблює цілісний розгляд музикознавства як окремої науки, а також допомагає визначити специфіку його окремих аспектів.

Сучасне музикознавство досліджує явища й процеси музичної культури, творчості, вивчає різні аспекти виконавської майстерності, розглядає специфіку сприймання, осмислення, інтерпретування, аналізування й оцінювання музичного твору. Фахівці вважають, що об'єктом дослідження музикознавства можуть бути музична культура загалом та окремі її види, композиторська і народна творчість, стиль, жанр, художній напрям, музична мова, музично-виразові засоби тощо, а також сама наука про музику.

Центральним *об'єктом музикознавства* вважають музичний твір, що становить основу вивчення музичних стилів, жанрів, аналізування процесу творчості, виконавства й сприймання, опису й дослідження музичної культури та мови.

Історичне та теоретичне музикознавство є найбільш дослідженими галузями. Предмет історії музики – це процес розвитку музичного мистецтва. У навчальних і наукових дослідженнях зазначено, що історія музики як окремий розділ музикознавства:

— вивчає музичну культуру в її історичному розвитку й конкретно-історичних умовах;

— охоплює всі сфери народної і професійної музичної діяльності, зокрема творчість, виконавство, науку, музично-суспільне життя тощо;

— включає загальну історію музики різних епох, країн і народів, діяльність окремих композиторів, історію жанрів, форм, видів виконавського мистецтва, а також окремих галузей музикознавства [10, с. 33,34].

Основу досліджень з історії музики становлять теоретичні напрацювання й результати музично-теоретичного аналізу. У таких працях застосовують історичний принцип пізнання, що дає змогу докладно вивчити музичні явища й процеси, вистудіювати їх індивідуальну неповторну форму протягом певного часового відтинку й за конкретних умов. Теорія музики досліджує результати насамперед музичної творчості, а саме: музичні твори, їх зміст, форму, стильові особливості, музичну мову та її елементи, окремі засоби виразності (мелодію, гармонію, поліфонію, фактуру, ритм, динаміку, тембр, агогіку, артикуляцію), і взаємодію між ними, тобто окремі сторони й елементи музики. Це зумовило виокремлення таких спеціальних дисциплін, як теорія музики, гармонія, поліфонія, аналіз музичних творів тощо [10, с. 34].

Історія і теорія виконавського мистецтва, або «інтерпретологія», «виконавське музикознавство», виокремилася як самостійна наукова дисципліна в другій половині XIX ст.

Нині зусилля вчених спрямовані на вивчення виконавського мистецтва, його історії і теорії, розроблення типології творчих індивідуальностей різних музикантів-виконавців (інструменталістів, співаків, диригентів, солістів та ансамблістів), з'ясування специфіки виконавських стилів, дослідження проблеми інтерпретації музичного твору з погляду виконавського процесу, у контексті педагогічної діяльності й музикознавства. Потрібно зважати на те, що і предмет, і об'єкт, і методи аналізу в теоретичних та практико-зорієнтованих розробках можуть бути спільними, водночас мета дослідження і досягнутий результат – різними [10, с. 41].

Матеріали до Практичного заняття №3

Принципи методологічного аналізу музично-педагогічних проблем

Олексюк О. М., Тушева В. В. Методологія наукових досліджень у галузі мистецтвознавства та музичної педагогіки: навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

Принцип взаємозв'язку об'єктивного і суб'єктивного, єдності наукового й художнього. Діалектика об'єктивного і суб'єктивного особливо виявляється в процесі взаємодії особистості з мистецтвом, а активно-особистісне художнє осягнення світу є засадничим принципом самого мистецтва. Реалізація принципу об'єктивного й суб'єктивного передбачає, що міркування та висновки музиканта-педагога на всіх рівнях, етапах методологічного аналізу мають не лише об'єктивний, а й особистісно-творчий характер.

Принцип професійної спрямованості. Функція принципу професійної спрямованості полягає передусім у тому, щоб конкретизувати кожен рівень методологічного аналізу з позицій музично-педагогічної діяльності. Відповідно до цього принципу музикант-педагог має осмислити наукові знання як з позицій своєї професійної діяльності, так і на основі врахування специфіки музичного мистецтва.

Принцип єдності філософського, загальнонаукового і частково наукового рівнів методологічного аналізу зумовлений діалектичною єдністю усіх його рівнів, цілісністю. Кожен з цих рівнів є лиш аспектом, частиною всієї дослідницької програми – цілісного аналізу. Провідна функція цієї єдності – забезпечення обґрунтованої послідовності операцій методологічного аналізу музично-педагогічних проблем. Цей принцип здатний забезпечити досягнення всеаспектності, всеосяжності в аналізі наукової проблеми, з більшою глибиною проникнути в її сутність, усвідомити її зв'язки і відносини з іншими проблемами та компонентами музично-освітнього процесу [10, с. 51-52].

Матеріали до Практичного заняття № 6

Пошук інформації в бібліотеці

Пошук інформації в бібліотеці.

URL: <https://studfile.net/preview/6872280/page:12/>

Бібліотека – культурно-освітній заклад, що збирає друковані та рукописні матеріали, здійснює їх спеціальне опрацювання, організовує збереження та забезпечення книгами читачів.

Бібліотечний фонд – це сукупність відповідним чином впорядкованих джерел інформації, нагромаджених за певний період часу, які підлягають обліку та зберіганню відповідно до чинного законодавства.

Бібліотечний фонд неможливо опрацювати, не використовуючи бібліотечні каталоги.

Бібліотечний каталог – це перелік творів друку й інших документів, наявних у фонді бібліотеки або групи бібліотек, складений у певному порядку, який є засобом повідомлення про склад і зміст бібліотечного фонду.

Алфавітному каталогу належить основне місце. За ним можна встановити наявність у бібліотеці творів того чи іншого автора або визначеної книги, автор чи назва якої відомі.

У **систематичному каталозі** картки згруповані в логічному порядку за окремими галузями знань. За його допомогою можна з'ясувати, за якими галузями знань та які саме видання є в бібліотеці, підібрати необхідну літературу, а також встановити автора та назву книги, якщо відомий її зміст.

У **предметному каталозі**, як і у систематичному, література групується за її змістом. Однак на відміну від систематичного в предметному каталозі література об'єднана в певні рубрики незалежно від того, з яких позицій вони викладені. Через це в предметному каталозі в одному місці знаходяться матеріали, які в систематичному каталозі були б розкидані в різні ящики.

Неможливо не згадати про **картотеку**, що є переліком всіх матеріалів за окремо визначеною тематикою. Бібліотечні каталоги та картотеки не існують окремо, навпаки, вони пов'язані та взаємно доповнюють один одного, полегшують читачам пошук необхідного джерела та максимально повно відтворюють бібліотечний фонд.

Комп'ютерні технології пошуку інформації

Сучасні технології дозволяють здійснювати пошук інформації через мережу Internet за допомогою пошукових систем.

Через Internet можна знайти книги, журнали, дисертації, автореферати та іншу потрібну для наукової роботи літературу. Корисність цього способу полягає у тому, що можна працювати з каталогами бібліотек без відриву від роботи. Перед відвіданням бібліотеки для роботи з літературою проводиться пошук джерел, який можна здійснювати як в систематичному, так і в алфавітному каталогах.

Порядок обробки та групування інформації

Згідно з обраною темою наукової роботи дослідник самостійно підбирає літературні джерела (книги, брошури, статті), офіційні документи, накопичує відомчі матеріали з теми та опрацьовує їх. Порядок роботи над літературними джерелами включає бібліографічний пошук літератури з теми досліджень, її вивчення, фіксацію початкових даних і їх використання у процесі наукового дослідження для створення нових знань.

При роботі із друкованими та електронними джерелами інформації дослідник робить виписки окремих речень або абзаців. При цьому необхідно уникати накопичення матеріалу, що не стосується обраної теми та об'єкта дослідження.

У процесі роботи над джерелами з'являються власні висновки, оцінки, узагальнення, передбачення у використанні інформації [14].

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять та організації самостійної роботи
з дисципліни
«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»
для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 025 Музичне мистецтво

Укладач: *Дорошенко Тетяна Володимирівна,*
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

Технічний редактор *О. І. Полковник*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 01.10.2024 р. Формат 60×90 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 4,42. Обл.-вид. арк. 2,51. Зам. № 023.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т. Г. Шевченка
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
nuchk.tipograf@gmail.com